

Inventaris van het archief van H.A. Höweler

levensjaren 1899-1976 (1896-1979)

Samengesteld door M.A. Urbanus-Kamper

Historisch Documentatiecentrum voor het
Nederlands Protestantisme (1800-heden)
Vrije Universiteit Amsterdam
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

Collectie nummer: 125
Maart 1995

Inleiding

H.A. Höweler (1899-1976)

Hendrik Arnold Höweler werd op 27 november 1899 in Amsterdam geboren. Hij studeerde Nederlandse letterkunde aan de Vrije Universiteit en legde in 1927 zijn doctoraalexamen af. Vanaf 1923 was hij op diverse middelbare scholen als leraar werkzaam. Van 1935 tot 1945 was hij rector van het Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam. Höweler was van 1946 tot 1960 bibliothecaris van de Vrije Universiteit. Hij overleed op 7 oktober 1976.

In 1933 werd hij secretaris van het 'Comité voor Eenheid in de Schrijfwijze van het Nederlandsch' ('Comité-Overdiep'). Van 1934 tot 1948 was Höweler secretaris van de 'Nationale Vereeniging voor Orde en Eenheid in de Schrijftaal'. Vanaf 1938 was hij ook redacteur van *Taal en Spelling*, het orgaan van de 'Vereeniging'.

Over het archief

Dit archief werd door Höweler rond 1960 aan de bibliotheek van de Vrije Universiteit geschonken. Het archief bestond uit omslagen en losse stukken, die 11 archiefdozen vulden. Bij het doornemen van het archief bleek dat het uit 4 delen bestond:

1. stukken betreffende de spelling van het Nederlands,
2. het archief van drs. W.A.F.(Frans) Bastiaanse,
3. curiosa uit de Tweede Wereldoorlog,
4. één brief betreffende zijn functie als bibliothecaris bij de Vrije Universiteit.

Stukken betreffende de spelling van het Nederlands

Dit gedeelte was al door Höweler geordend:

Bij ordening van mijn spelling-archief in den afgelopen zomer heb ik van de ongeveer 4000 brieven en briefkaarten er circa 3000 vernietigd; de rest kan, met eenige duizenden uitknipsels en ander drukwerk, dienen als materiaal voor een beschrijving van de laatste 15 jaren van den spelling-oorlog. Er is heel wat meer gebeurd dan het publiek thans weet.

Aldus Höweler in *Taal en Spelling* no. 14, april 1948. (inv. nr. 46). Ook in 1959 heeft Höweler zich nog met de ordening van dit archiefdeel beziggehouden. De ordening was chronologisch en onderwerpsgewijs, waarbij samenhangende stukken bij elkaar in omslagen opgeborgen waren.

Vrijwel alle ingekomen brieven waren apart geordend, uitgezonderd de brieven van de 'Vereniging tot Vereenvoudiging van onze Schrijftaal' betreffende de spelling en een compromis-voorstel in 1933 én de brieven die behoorden bij het dossier over het compromis-voorstel in 1934. Het archief bevatte naast omslagen ook nog losse stukken.

Bij de nieuwe ordening zijn alle dubbele stukken (b.v. afleveringen van *Taal en Spelling*) uit het archief verwijderd. Alle knipsels zijn in aparte omslagen

gedaan. Omdat Höweler niet van al zijn artikelen concepten of overdrukken bewaard heeft, is bij deze knipsels een tweedeling gemaakt namelijk knipsels van artikelen van Höweler en knipsels van artikelen van anderen.

Bij de ingekomen brieven is de chronologische ordening indien nodig hersteld. Brieven die duidelijk behoorden bij het dossier over het compromisvoorstel van 1934 zijn, voor zover ze er niet bij zaten, uit de mappen met brieven gehaald en bij het dossier gedaan. De verspreid voorkomende brieven van de 'Vereniging tot Vereenvoudiging van onze Schrijftaal' zijn, voor zover het de periode 1931 tot 1933 betrof, bij elkaar gedaan en vormen samen met de kopieën van brieven van Höweler en aantekeningen over twee vergaderingen een dossier over het contact van Höweler met de Vereniging betreffende de spelling en een spelling-compromis.

Dit archiefgedeelte is in een aantal rubrieken onderverdeeld waarbij de eerste drie rubrieken de tijd bestrijken waarin Höweler zich met de spelling heeft beziggehouden.

I. Betreft de tijd voorafgaand aan de oprichting van het 'Comité voor Eenheid in de Schrijfwijze van het Nederlandsch'

Deze rubriek bevat stukken tot de oprichting van het 'Comité voor Eenheid in de Schrijfwijze van het Nederlandsch' in november 1933.

Rond de jaren dertig waren er vier spellingen van het Nederlands in gebruik waarvan die volgens De Vries en Te Winkel uit 1863 en de Vereenvoudigde Spelling volgens R.A. Kollewijn (1891) de belangrijkste waren. De twee andere (bijvoorbeeld de 'Spelling-Terpstra') waren variaties op de spelling van De Vries en Te Winkel en verschilden daarmee in het gebruik van de 'naamvals'-n.

Höweler was een tegenstander van de Vereenvoudigde Spelling. Hij hield twee enquêtes onder docenten bij het middelbare onderwijs en verzocht de Vereenvoudigers medewerking bij het vinden van een spelling-compromis, maar aangezien de verbuigingskwestie onaangeroerd bleef, kwam er geen compromis tot stand.

II. Betreft het 'Comité voor Eenheid in de Schrijfwijze van het Nederlandsch'

Höweler richtte daarom in november 1933 het 'Comité voor Eenheid in de Schrijfwijze van het Nederlandsch' (het 'Comité-Overdiep') op. In maart 1934 had het Comité het 'Compromis-voorstel inzake de regeling der Schrijfwijze van het Nederlandsch' klaar en bood dit aan de Nederlandse en Belgische regering aan.

Op 10 juli 1934 werd de 'Spelling-Marchant' goedgekeurd door het parlement en per 1 september in het onderwijs ingevoerd. De Nederlandse regering zelf hield vast aan de 'De Vries en Te Winkel-spelling' en ook in België werd de spelling niet ingevoerd. De Vereenvoudigers waren tevreden en bevorderden de nieuwe spelling met uitzondering van de 'seksuele'-n.

III. Betreft de 'Nationale Vereeniging voor Orde en Netheid in de Schrijftaal'

Höweler en zijn Comité waren echter niet tevreden en richtten op 22 september 1934 de 'Nationale Vereeniging voor Orde en Netheid in de Schrijftaal' op, met als doel: 'een voorlopige handhaving van de spelling De Vries en te Winkel, een compromis om tot orde en eenheid te geraken, een regeling bij de Wet en behoud van de eenheid met Vlaams België'.

In de jaren tot de Tweede Wereldoorlog bleef het onrustig op het spellingsgebied onder de ministers dr. J.R. Slotemaker de Bruïne en G. Bolkestein. Tijdens de oorlog werden er nauwelijks activiteiten op dit gebied ontplooid. In 1944 besloten de Belgische en Nederlandse regeringen na de bevrijding een gemengde Nederlands-Belgische Commissie in te stellen om, op grond van de 'De Vries en Te Winkel-spelling' een eenvormige schrijfwijze van de Nederlandse taal, geldig in België en Nederland tot stand te brengen. Als resultaat hiervan ontstond een regeling die bij het Belgische Besluit van 1946 en de Nederlandse Spellingwet 1947 in beide landen als officiële schrijfwijze werd aanvaard. Deze regeling volgde in hoofdzaak de 'Spelling-Marchant', maar op het punt van de 'naamvals'-n werd vrijheid gelaten. In praktijk leidde dit al snel tot afschaffing van de 'naamvals'-n.

In 1948 besloot de Vereeniging zichzelf op te heffen daar 'de voortzetting van de actie tegen de nieuwe regeling in verenigingsverband geen nut zal hebben'. (*Taal en Spelling* nr. 14, april 1948, inv.nr. 46).

Curiosa uit de Tweede Wereldoorlog

Dit archiefgedeelte was chronologisch geordend en bevatte kranten, knipsels, propagandamateriaal, curiosa, corporele documenten en brieven. De indeling van Höweler is gehandhaafd. Waar nodig is de chronologische ordening hersteld. De nog los bij het archief behorende brochures zijn in de juiste mappen gedaan. Alle corporele documenten en de ingekomen brieven, zowel zakelijk als privé, zijn in aparte omslagen gedaan.

Höweler als bibliothecaris van de Vrije Universiteit

Dit gedeelte bevat slechts één brief van Höweler in zijn functie als bibliothecaris van de Vrije Universiteit.

Het archief drs. W.A.F. Bastiaanse

Dit gedeelte is als een zelfstandig archief in de collectie van het Historisch Documentatiecentrum opgenomen. (archief nr.31).

Het bevat stukken betreffende de spelling van het Nederlands, alle afkomstig van Frans Bastiaanse (1868-1947). Höweler heeft deze stukken waarschijnlijk al in 1939 in zijn bezit gekregen.

M.A. Urbanus-Kamper
juni 1985.

Nagekomen stukken

Na de tot standkoming van deze inventaris in 1985 zijn er nog diverse stukken aan het archief toegevoegd. Deze zijn onder 'nagekomen stukken' in de inventaris opgenomen.

Er is hierbij een indeling gemaakt naar de activiteiten van Höweler zoals: zijn studie Nederlands aan de Vrije Universiteit, zijn werkzaamheden met betrekking tot de spelling van het Nederlands, zijn bezigheden als docent Nederlands aan middelbare scholen en zijn activiteiten als schrijver.

De herkomst van de stukken van na het overlijden van Höweler in 1976 (zie inv.nr. 69) is niet duidelijk.

M.A. Urbanus-Kamper
maart 1995.

In 2014 werden twee omslagen aan het archief toegevoegd. Deze waren afkomstig van P.J. Buijnsters.

Als collectie nr. 1062 werd het volgende toegevoegd aan de collectie van het Documentatiecentrum:

Correspondentie van P.J. Buijnsters en L. Buijnsters-Smets met H.A. Höweler, 1958-1976.

Eveneens afkomstig van P.J. Buijnsters.

mei 2014

Plaatsingslijst

A. Archief betreffende de spelling

I. Stukken betreffende de tijd voorafgaand aan de oprichting van het 'Comité voor Eenheid in de Schrijfwijze van het Nederlandsch'

- 1 Stukken betreffende twee door Höweler onder docenten gehouden enquêtes inzake de schrijfwijze van het Nederlands en een spellingcompromis, 1931-1932.
1 omslag
- 2 Ingekomen brieven van de 'Vereniging tot Vereenvoudiging van onze Schrijftaal', concepten en kopieën van brieven van Höweler aan de Vereniging betreffende de spelling en een compromisvoorstel inzake de spelling, en aantekeningen betreffende twee vergaderingen met de Vereniging, 1931-1933.
1 omslag
- 3 Kopieën van brieven van Höweler betreffende het 'Comité tot Aanbeveling van een Stemming inzake een Spelling-Compromis', de spelling en het woordgeslacht, 1933.
3 stukken
- 4 Stukken betreffende een 'Compromis-voorstel inzake de Regeling der Spelling', 1933.
3 stukken
- 5 Handelingen van de Tweede Kamer en de schrijfwijze van het Nederlands volgens de 'Regeling-Terpstra', 1909-1930.
1 omslag

II. Stukken betreffende het 'Comité voor Eenheid in de Schrijfwijze van het Nederlandsch'

- 6 Stukken betreffende de oprichting en de financiën van het 'Comité voor Eenheid in de Schrijfwijze van het Nederlandsch', en de werving voor het Aanbevelingscomité, 1933-1934.
1 omslag

- 7 Stukken betreffende de voorbereiding van het ‘Compromis-voorstel inzake de Regeling der Schrijfwijze van het Nederlandsch’, 1934.
1 omslag
- 8 Kopieën van brieven van Höweler en het Comité aan Nederlandse en Belgische ministers en Z.M. Leopold, Koning der Belgen, betreffende het Comité, de spellingkwestie en de contacten met België, 1933-1934.
1 omslag
- 9 Stukken van het Comité betreffende de ‘Spelling-Marchant’, 1934.
3 stukken
- 10 Kopie van een brief van de Vrije Universiteit aan de minister van O.K. en W., korte commentaren op krante-artikelen, handelingen van de Tweede Kamer, brieven van het ministerie van O.K. en W. aan directeuren en rectoren van H.B.S.-en, gymnasia, lycea en kweekscholen, 1934.
1 omslag

III. Stukken betreffende de ‘Nationale Vereeniging voor Orde en Nethed in de Schrijftaal’

- 11 Kopieën van brieven en aantekeningen betreffende de oprichtingsvergadering van de ‘Vereeniging’, 1934.
1 omslag
- 12 Stukken van de ‘Vereeniging’ betreffende de doelstelling en ledenwerving, 1934.
1 omslag
- 13 Voorbeelden van briefpapier en bedrukte briefkaarten van de ‘Vereeniging’ met aantekeningen, 1934-1947.
1 omslag
- 14 Stukken en kopieën van brieven van Höweler en andere leden van de ‘Vereeniging’ betreffende de spelling, 1934-1939.
1 omslag
- 15 Aantekeningen van Höweler betreffende een conceptwetsvoorstel en een gesprek met prof. W. [Woltjer?] over behandeling van het wetsvoorstel in de Eerste Kamer, 1945-1946.
2 stukken
- 16 Nota’s van Höweler betreffende de spelling en de Nederlands-Belgische Commissie, 1946-1947.
1 omslag

- 17 Kopieën van brieven van Höweler aan de minister van O.K. en W. en Eerste Kamerleden betreffende de spelling en de Nederlands-Belgische Commissie, 1946-1947.
1 omslag
- 18 Kaartsysteem van bij het archief behorende brochures, en kaartstelsysteem van niet gevonden brochures, 1896-1947.
2 omslagen

IV. Documentatie betreffende de spelling

- 19-22 Handelingen van Eerste en Tweede Kamer, 1934-1947.
4 omslagen
19. 1934-1936
20. 1936-1938
21. 1938-1940
22. 1946-1947
- 23 Stukken van het ministerie van O.K. en W. betreffende de schrijfwijze van het Nederlands, Koninklijke Besluiten inzake de spelling en stuk houdende de wettelijke spelling voor ambtenaren, 1934-1947.
1 omslag
- 24 Lijst met namen en adressen van de leden van de Nederlands-Belgische Commissie met aantekeningen over de vergaderingen van deze commissie, 1945.
3 stukken
- 25 Handelingen van de Senaat en de Wetgevende Kamers in België, 1946.
2 stukken
- 26 Brief van dr. P.J.J. Diermanse aan Eerste Kamerleden betreffende de spelling, 1947.
1 stuk

V. Ingekomen brieven

- 27 Ingekomen brieven met spelling curiosa, 1934-1942.
1 omslag
- 28-37 Register met auteursnamen en aantallen brieven, en ingekomen brieven, 1932-1947.
2 stukken en 9 omslagen
N.B. De aantallen brieven kloppen niet overal; bovendien komen op de lijst namen voor, die niet (meer) in het archief aanwezig zijn, en zitten er in het archief brieven die niet op de lijst voorkomen. Deze veranderingen zijn in potlood op de lijst aangebracht.
28 Register, 1932-1947.

- 29 Ingekomen brieven met kaartsysteem, 1932-1947.
W.A.F. Bastiaanse, 1936-1947
G.H. Crone, 1934-1947
Mr. J.N.J.E. Heerkens Thijssen, 1933-1935 (zie ook nr. 7)
Prof.dr. J. Huizinga, 1934-1937
Prof.dr. P.H. Moerkerken, 1934 (zie ook nr. 7)
Prof.dr. J.W. Muller, 1932-1938 (zie ook nr. 7)
Prof.dr. G.S. Overdiep, 1932-1938. (zie ook nr. 7)
- 30 Ingekomen brieven met kaartsysteem, 1933-1937.
Prof.Jhr.mr. B.C. de Savornin Lohman, 1934-1937
J.H. Schaper, 1933-1934 (zie ook nr. 7)
Prof.dr. J. Schrijnen, 1933-1937. (zie ook nr. 7)
- 31 Ingekomen brieven met kaartsysteem, 1934-1947.
Prof.mr. B.M. Taverne, 1934-1943
H.W. Tilanus, 1934-1947
- 32 Ingekomen brieven, 1933-1946.
C.J.J. Westerman, 1933-1946 (zie ook nr. 7)
Prof.dr. J. Wille, 1933-1946 (zie ook nr. 7)
Dr. A.R. Zimmerman, 1934-1939
- 33 Ingekomen brieven, 1933-1947.
Koning der Belgen, 1934-1938
Belgische Gezant te Den Haag, 1936-1939
Dr. L. Couvreur, 1940
Dr. L. Goemans, 1934-1947 (zie ook nr. 7)
J. Hoste, 1935-1946
8 auteurs B-V, 1933-1946.
- 34 Ingekomen brieven, 1933-1947.
J. van In, 1935-1947
Van Isacker, 1934
J. Kuypers, 1946
Prof.dr. J. van Mierlo S.J., 1934-1947
G. Opdebeek, 1935-1947,
R. Schrevers, 1940-1947,
H. Teirlinck, 1946,
Prof.dr. A. Vermeylen, 1933-1936. (zie ook nr. 7).
- 35 Ingekomen brieven met kaartsysteem, 1932-1946.
Leden van het Koninklijk Huis, 1934-1938,
Auteurs A-E, 1932-1946.
N.B. Zie ook nr. 2 voor brieven van dr. J.J. Becker Elzinga.
- 36 Ingekomen brieven met kaartsysteem, 1932-1947.
Auteurs E-M, 1932-1947.
N.B. Zie ook nr. 2 voor brieven van dr. W. van den Ent en R. Kuitert.
- 37 Ingekomen brieven met kaartsysteem, 1932-1939.
Auteurs M-Z, 1932-1939.

VI. Stukken betreffende andere verenigingen die zich met de spelling bezighielden

- 38 Stukken betreffende het 'Algemeen Nederlandsch Verbond', 1922-1933.
1 omslag
- 39 Stukken betreffende de 'Vereeniging tot Herziening van de Spelling', 1930-1933.
2 stukken
- 40 Stukken betreffende de 'Vereniging Spellingvrede', 1935.
1 omslag
- 41 Stukken betreffende de Vereniging tot Vereenvoudiging van onze Schrijftaal (na 1925: Spelling), [1901]-1938.
1 omslag
N.B. Zie nr. 40 voor de brochures die gezamenlijk met de 'Vereniging Spellingvrede' zijn uitgegeven.
- 42 *Vereenvoudiging*, het orgaan van de 'Vereniging tot Vereenvoudiging van onze Schrijftaal (Spelling)', 1911-1927, 1932-1947.
1 pak

VI. Documentatie

- 43 Knipsels van artikelen geschreven door H.A. Höweler, 1931-1947.
1 omslag
- 44 Knipsels van artikelen geschreven door anderen, 1896-1947.
1 omslag
- 45 Brochures betreffende de spelling, 1896-1947.
1 pak
N.B. Zie nr. 18 voor kaartsysteem met titels, auteurs en jaartallen.
- 46 *Taal en Spelling*, het orgaan van de 'Nationale Vereeniging voor Orde en Eenheid in de Schrijftaal', nrs. 1-14, en *Mededeelingen aan de leden van de Nationale Vereeniging voor Orde en Eenheid in de Schrijftaal*, 1935-1948.
1 omslag

B. Archief betreffende de Tweede Wereldoorlog

- 47-54 Knipsels, kranten, brochures, curiosa en propagandamateriaal betreffende de oorlog, 1937-1946.
8 omslagen
47. 1937, jan. 1940-aug. 1940.
48. aug. 1940-jan. 1941

- 49. jan. 1941-juni 1941.
- 50. juni 1941-jan. 1942.
- 51. jan. 1942-nov. 1942.
- 52. nov. 1942-9 juli 1943.
- 53. 10 juli 1943-jan.1945.
- 54. jan. 1945-16 okt. 1946.

- 55   Corporele documenten, 1940-1943.
1 omslag
- 56   Ingekomen brieven, privé, 1940-1943.
1 omslag
- 57   Ingekomen brieven, zakelijk, 1940-1943.
1 omslag

C. Höweler als bibliothecaris van de Vrije Universiteit

- 58   Kopie van een brief van Höweler aan J.H.H. Wamelink betreffende geschonken stukken aan de bibliotheek van de Vrije Universiteit, 1954.
1 stuk

NAGEKOMEN STUKKEN

D. Stukken samenhangend met zijn studie Nederlands aan de Vrije Universiteit

- 59   Twee fotokopieën van handschriften gebruikt in het college Paleografie van Prof.dr. A.R. van Schelven, omstreeks 1923.
2 stukken
- 60   Foto van het lustrumdiner van het Corps N.D.D.D., z.d.
1 stuk

E. Stukken betreffende de Spelling

- 61   Artikelen en brochures betreffende de spelling en het taalgebruik, geschreven door diverse auteurs, 1897-1928.
1 omslag

F. Stukken betreffende zijn werkzaamheden als docent Nederlands

- 62   Foto's van klassen, docenten, sportdagen etc., van de GodeLinde-school te Hilversum (1 foto, 1926) en van het Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam, 1926, 1929-1945, z.d.
1 omslag

- 63 Diverse stukken betreffende het Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam, 1935-1959, z.d.
1 omslag

G. Stukken betreffende zijn werkzaamheden als schrijver

- 64 Correspondentie tussen Höweler en de Dr. A. Kuypersstichting (over recensie van *Mr. W. Bilderdijk's briefwisseling*), tussen Höweler en J.W. Niemeyer (over Théodore Tronchin) en 2 brieven van Dr. Fr. Gorissen, 1955-1956, 1974-1975.
1 omslag
- 65 Concepten en aantekeningen voor een artikel over Sara Burgerhart en een artikel over Théodore Tronchin, z.d., 1975.
1 omslag
- 66 Artikelen en brochures door Höweler geschreven, 1954-1970.
1 omslag
- 67 Documentatie over Théodore Tronchin, 1923-1958.
1 omslag
- 68 Vier foto's van het Bilderdijkmuseum, 1958
4 stukken
- 69 Fotokopieën van hoofdstukken uit *Catherine. Empress of all the Russias*. door V. Cronin (1978) en *The Voltaire Foundation* (1979), 1978-1979.
2 stukken
- 70 Nagekomen stukken, brieven van T.D. Smid en concept van een brief aan G.J. Sizoo, 1966 en z.d.
1 omslag

Nagekomen 2014

- 71 Correspondentie in verband met studie, 1970.
[Uit de mij (P.J. Buijnsters) geschonken nalatenschap van drs. H.A. Höweler. Wetenschappelijke correspondentie].
- 72 Manuscript over Johannes Lublink dem Jongen door H.A. Höweler, z.d.